

Z PRACÍ ÚSTAVŮ

PSYCHOLOGIE A PEDAGOGIKA NA FILOSOFICKÉ FAKULTĚ V LETECH 1945—1957

I.

Psychologie

V uplynulém desetiletí došlo u nás v psychologii k podstatným změnám v teorii, ve volbě temat, ve studiu psychologie a v jejím uplatnění v nových pracovních odvětvích. Uvedené změny, se projeví i na naší fakultě.

Zásadně se změnil v letech 1948—1956 theoretický základ psychologie. V r. 1945 navázala naše psychologie na předválečnou tradici. Charakteristickým rysem tohoto období bylo tradování různých psychologických směrů. Teprve po únoru 1948 počíná se u nás rozvíjet psychologie na základě marxismu-leninismu. Po vědeckém zasedání Akademie věd SSSR „O problémech fyziologického učení akademika I. P. Pavlova“ v r. 1950 se zavádějí na našich vysokých školách přednášky o fyziologii vyšší nervové činnosti a provádí se i výzkum fyziologie vyšší nervové činnosti. Psychologie se stále více opírá o učení I. P. Pavlova.

V Brně nastává po r. 1945 na vysokých školách značný rozvoj psychologie. Ihned po osvobození Brna obnovují v r. 1945 činnost psychologického ústavu na filosofické fakultě v Brně prof. dr V. Chmelař, doc. dr L. Kolářiková, která se habilitovala pro psychologii v r. 1946 a po svém návratu do Brna i prof. dr M. Rostohar (doc. dr Ferdinand Kratina zemřel za války 14. XII. 1944). Ti od r. 1946 budují psychologii i na nově založené Vysoké škole sociální v Brně, kde všichni tři působili až do jejího zániku v r. 1951. Chmelař hudoval od r. 1946 také psychologický seminář na nově zřízené pedagogické fakultě v Brně, na níž přednášel psychologii až do přeměny pedagogické fakulty na vyšší školu pedagogickou v r. 1953. Kolářiková se zasloužila o zřízení psychologického ústavu na filosofické a pedagogické fakultě v Olomouci, kde také přednášela psychologii od r. 1946 do r. 1951. Chmelař přednášel psychologii také na pobočkách pedagogické fakultě v Olomouci, Ostravě, Jihlavě, Znojme, Gottwaldově, Svitavách a Kolářiková v Opavě, Uherském Hradišti, Gottwaldově a Šumperku. Chmelař konal přednášky z psychologie i v dálkovém studiu na pedagogické fakultě v Brně, Bárta přednášel v r. 1952—1953 na postgraduálních školeních lékařů z Kroměřížska, Hulínska a Holešovska základy fyziologie vyšší nervové činnosti a na školeních středního zdravotního personálu přednášel základy psychologie. Podílel se na vedení Pavlovovského kroužku lékařů kroměřížské psychiatrické léčebny, kde konal přednášky o fyziologických základech psychologie. V r. 1949 přednášel psychologii na filosofické fakultě také soukromý docent dr R. Konečný. Chmelař zastával funkci proděkana na pedagogické fakultě v Brně ve studijních letech 1946—1947, 1947 až 1948, 1948—1949, funkci děkana na filosofické fakultě v Brně 1949—1950, 1952—1953, 1953—1954 a funkci proděkana na filosofické fakultě v Brně ve stud. letech 1954—1955, 1955—1956, 1956—1957.

Zřízení mechanické dílny v psychologickém ústavu na filosofické fakultě v r. 1946, v níž od počátku úspěšně pracuje mechanik (nyní odborný instruktor) Jaroslav Antl, umožnilo hlavně z podnětů M. Rostohara a V. Chmelaře, vybavit psychologickou laboratoř řadou nových přístrojů a pomůcek dle vlastních návrhů, takže je možno v ústavě řešit nejrůznější problémy. Ústav vypomáhal a vypomáhá také jiným učilištím a institucím přístroji a pomůckami. Má nyní 600 přístrojů a pomůcek a podle úsudku některých zahraničních odborníků se vyrovná svým vybavením dobře zařízeným experimentálními ústavům v NDR. Styky ústavu se zahraničím se rozšířily zejména v r. 1956, kdy navštívili ústav 4 odborníci z Maďarska (Jausz, Kelemen, Krammer, Molnár) a z NDR prof. dr Gottschald a prof. dr Straub s 25 psychology z Drážďan a v únoru 1957 docent Petruševský z Moskvy. Konstrukci nových přístrojů a pomůcek, hledání nových experimentálních metod v psychologii věnují členové katedry stále značné úsilí. Perspektivně se zaměřují na dobudování oddělení pro klinickou psychologii, psychologii práce a pedagogickou psycho-

logii. Tato 3 odvětví psychologie tvoří dnes na filosofických fakultách tři samostatné specialisace, schválené učebními plány.

V září 1953 byla zřízena na filosofické fakultě samostatná katedra psychologie a pedagogiky, jejímž vedoucím učitelem byl jmenován prof. V. Chmelař. Katedra má 8 interních učitelských sil. Z nich jsou členy psychologického ústavu: prof. dr Vilém Chmelař, zástupce docenta doc. dr Ludmila Kolářková, odborný asistent dr Jiří Sedlák, odborný asistent dr Boleslav Bárta, odborný instruktor Jaroslav Antl, a členy pedagogického semináře: odborný asistent dr Stanislav Ryšánek, odborný asistent dr Vladimír Jůva, odborná asistentka dr Lili Monatová. Kromě toho působí na katedře 6 externích učitelů: 4 z lékařské fakulty, 1 z přírodovědecké fakulty a 1 z Vojenské technické akademie A. Zápotockého.

Dosavadní malý počet interních členů katedry je příčinou jejich přetížení pedagogickými úvazky (na př. Chmelař měl v r. 1951—1952 28 hodin a Kolářková v některých letech 25 hodin týdně). Kolářková, J. Sedlák, B. Bárta, St. Ryšánek, V. Jůva a L. Monatová působí v dálkovém studiu, V. Chmelař a L. Kolářková přednášejí v pedagogických kursech pro asistenty brněnských vysokých škol.

Psychologii jako odborný předmět studuje ve všech pěti ročnících průměrně 25 řádných posluchačů, externě studují psychologii jako hlavní obor zpravidla 3 posluchači. Psychologii a pedagogiku na učitelské větvi poslouchají posluchači učitelské větve z filosofické a přírodovědecké fakulty a četní posluchači neučitelských oborů. Dálkově studovalo pedagogiku a psychologii v r. 1955 na učitelské větvi 82 posluchačů a posluchaček. Na př. v r. 1955 katedra vychovávala 274 posluchačů a posluchaček a školila 1 externího aspiranta. Pro posluchače učitelské větve jsou organizovány hospitace a výstupy na jednatelkách.

V prosinci 1953 byl z iniciativy V. Chmelaře, B. Bárty a R. Konečného při katedře ustaven kroužek odborných psychologů v praxi, na jehož pravidelných zasedáních jsou na programu vědecké referáty s diskusí o problémech řešených na jednotlivých pracovištích. Členové kroužku se také zabývají otázkami, týkajícími se vymezení úkolů odborných psychologů na různých pracovištích. Zasedání se zúčastňují psychologové a lékaři z moravských krajů a někdy i někteří psychologové ze Slovenska a z Čech. Pravidelná účast bývá přes 30 členů. Od r. 1956 se stal kroužek také součástí nově založené psychologické subsekcce při psychiatrické sekci Čs. lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně. Katedra usiluje o zřízení většího počtu míst pro odborné psychologie ve zdravotnictví, ve výrobě, v institucích pro mládež vyžadující zvláštní péče a ve výzkumných ústavech, které řeší problémy, v nichž se také uplatňuje psychický činitel. V letech 1950—1952 pracoval v psychologickém ústavu pavlovovský kroužek, jehož členy byli posluchači psychologie. Vědecký studentský kroužek byl při katedře zřízen v r. 1953. Někteří jeho členové spolupracovali s ministerstvem vnitřního obchodu na problému účinnosti reklamy.

Kolektiv psychologického ústavu za vedení V. Chmelaře a J. Sedláka přeložil „Dvacetiletou zkušenost objektivního studia vyšší nervové činnosti (chování) zvířat“ od I. P. Pavlova. Překlad vyšel v Praze v r. 1953.

Podstatně byla změněna náplň přednášek a cvičení po zavedení odborného studia psychologie. Posluchači odborného studia absolvují vedle přednášek z psychologie speciální přednášky z biologie, anatomie, fyziologie, fysiky, statistiky, psychopatologie, psychiatrie, klinické pathologie, neurologie, dětské defektologie, pediatrie, pedagogiky, nápravné pedagogiky a psychologie práce. Výcvikové praxe na různých pracovištích zajišťují bezprostřední styk posluchačů IV. a V. ročníku s praxí. Velký význam pro přípravu posluchačů mají měsíční provozní praxe ve státní psychiatrické léčebně v Kroměříži, které každoročně vede B. Bárta. Posluchači se tak připravují k úspěšnému začlenění na zdravotnická a nápravně pedagogická pracoviště, do výrobních odvětví a do výzkumných ústavů.

První absolventi odborného studia psychologie vyšli z filosofické fakulty v r. 1952. V r. 1954 byla na filosofické fakultě zřízena také externí aspirantura psychologie a zavedeno odborné externí studium psychologie.

Vědecko-výzkumná činnost v letech 1945—1956 nebyla zaměřena k jednomu ústřednímu tématu. Jednotliví členové katedry si volili témata z počátku zcela volně, teprve později byla témata plánována a začleněna do výhledového plánu katedry.

Zakladatel a ředitel psychologického ústavu Mihajlo Rostohar odešel na trvalý odpočinek 30. září 1948, kdy dosáhl sedmdesátin. Ve své badatelské práci věnoval mnoho úsilí řešení problému psychologické struktury. Touto otázkou se zabývá ještě i ve své studii „Pojetí vývojové psychologie“ (1946). V pojednání „Logický a psychologický postoj ve skladbě vět“ (1948) dokazuje, že gramatika má svůj logický řád, který se má opírat o přirozený řád myšlení. V roce 1948 vydal skripta ze sociální psychologie pro posluchače filosofické

fakulty a Vysoké školy sociální v Brně. Svě tehdejší psychologické názory formuloval v knize „Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti“ (1950).

Přispěl k rozvoji české psychologie budováním experimentálního ústavu v Brně, výsledky svých experimentálních prací, snahou po vytvoření empirické psychologie, prostě metafysiky a kritickým postojem k celostní a tvarové psychologii.

Vilém Chmelař se ujal po odchodu prof. dr M. Rostohara vedení psychologického ústavu a domnes je jeho ředitelem. V uplynulých letech řešil některé otázky v oblasti vnímání, volních dětských kresebných pohybů, myšlení a pozornosti. Ve studii „Poznávání zobrazených předmětů“ (1947) analysoval činitele, kteří jsou účastní při aktu poznávání zobrazených předmětů. Na základě experimentálního výzkumu obrázků našich učebnic dospěl k závěru, že tyto obrázky většinou nevyhovují psychologickým požadavkům pro správné tvoření pojmů.

V práci „Utváření volních kresebných pohybů dítěte v raném věku“ (1947—1948) ukázal na základě výzkumů jaké typické formy volních pohybů u dětí v raném věku se vyskytují v jednodušších a složitějších kresebných pohybech, prováděných z představy na výzvu. Zjistil, že kyvadlové kresebné pohyby v tomto věku jsou podmíněny anatomicou stavbou paže a ruky.

Dynamickému průběhu vnímání věnoval experimentální studii „Rychlost sukcesivního optického postřehu“ (1948—1949). Zjistil, že ani při největším soustředění pozornosti si neuvědomujeme všechny části složitého známého nebo neznámého předmětu i po velkém počtu nazírání.

Vysvětlil na základě experimentálního důkazu příčiny změny horizontálního směru negativního paobrazu předmětu ve studii „Příčiny změny velikosti, tvaru a horizontálního směru negativního paobrazu předmětu“ (1953).

Přispěl do Sborníku prací, vydaných k osmdesátinám O. Chlupa, pojednáním „O Chlupově příspěvku k pedagogické psychologii“ (1955).

Ve studii „Trvání aktivní akustické pozornosti“ (1957) zjistil průběh trvání aktivní akustické pozornosti při vnímání souvislého textu během 1 hodiny.

Nyní se soustřeďuje na 3 problémy: na hlubší proniknutí do zákonitosti průběhu aktivní optické a akustické pozornosti, na tvorbu dynamických vjemových struktur a na zjištění vztahů biotoků k duševní činnosti.

Mnoho usilí věnoval konstrukci expozičních a registračních přístrojů k psychologickému bádání, na př. přístrojům: pro experimentální výzkum pozornosti, zařízení k autoregistraci výkonů pokusných osob na polygrafu. Sestrojil číselný čtverec s registrací doby postřehu exponovaných čísel. Se spolupracovníky řešil konstrukci přístroje pro oscilografické zachycování řeči, elektroencefalograf a j. Těchto prací se zúčastňoval především mechanik a odborný instruktor Jaroslav Antl, který přístroje vyrobil nebo sestavil a při jejich výrobě také a ních samostatně tvořil. Mnoho času věnuje s Antlem na zdokonalení různého pokusného zařízení pro psychologické praktikum.

Chmelař byl spoluzakladatelem prvního českého časopisu Psychologie, členem redakce od jeho založení a jeho hlavním redaktorem od r. 1949. Řízení vědeckovýzkumné práce v oboru psychologie a pedagogiky se zúčastňuje také jako člen komise pedagogických věd ČSAV od r. 1953, pak jako člen vědecké rady Kabinetu pedagogiky při ČSAV od r. 1954, od r. 1957 jako člen vědecké rady Pedagogického ústavu ČSAV, jako člen psychologické komise při ČSAV od r. 1955, od r. 1957 jako člen vědecké rady Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV, jako člen komise pro psychologii při vědecké radě Výzkumného ústavu pedagogického v Praze, jako člen komise expertů v ministerstvu školství pro učební plány, osnovy a pro posuzování vědecko-výzkumných plánů pedagogiky a psychologie, jako člen komise při ministerstvu školství a osvěty pro otázky vědeckého výzkumu v oboru pedagogiky a jako člen komise pro vypracování učebnice psychologie a logiky. Od r. 1956 je členem korespondentem ČSAV.

Ludmila Kolářiková byla činná po řadu let převážně učitelky.

Napsala syntetickou studii „Výchova na mateřských školách v duchu nové psychologie“ do Sborníku: Česká mateřská škola do nového údobí (1946). V ní zdůrazňuje výzkum dětí při hře a význam celostního a vývojového hlediska v psychologii. V habilitačním spise „Aristotelova psychologie ve světle psychologie moderní“ (nepublikováno) zpracovala kriticky psychologické názory Aristotelovy na podkladě jeho spisů a ukázala, co je v jeho názorech moderní. V theoretickém pojednání „K teorii vrstev“ (1949) se autorka zabývá pojetím osobnosti jako hierarchisované struktury a dostává se k marxistické psychologii a psychologii oštěné o Pavlovovu teorii v. n. č. Pro Sborník k 60. narozeninám prof. dr V. Chmelaře napsala studii „Vědecké dílo V. Chmelaře“ (1953). V novém habilitačním spise „Osobnost vysokoškolského posluchače“ podává pokus o vystižení tvorby charakteristických rysů osobnosti posluchače filosofické fakulty.

V r. 1954 se zúčastnila pedagogické konference filosofické fakulty v Brně referátem o charakteru vysokoškolského posluchače; o dialektice charakteru vysokoškolského posluchače pojednala na mezikatedrovém zasedání o tvorbě charakteru, v kursu pro vysokoškolské asistenty přednášela na thema: Osobnost vysokoškolského posluchače.

Odborný asistent dr Jifi Sedlák (asistentem od 1. července 1949) v disertační práci „Typické jevy v průběhu spontánní dětské hry“ pojednává o průběhové stránce dětských her, o průběhu psychického nasycení a o změnách ve vývoji znázorňování a diferenciaci některých motivů ve spontánních hrách dítěte ve věku od tří do pěti let. Zjistil, že ve spontánních hrách tohoto věku již převládá zaměřená činnost nad nezaměřenou.

V článku „Dynamická kladná iradiace a koncentrace podráždění v pozitivní fázi světelne zrakové stopy“ poukazuje na jev, jenž dosud ve zrakovém analysátoru nebyl znám, a popsal metodu jeho pozorování. Zjistil, že jsou změny velikosti zrakové stopy v její kladné fázi rychlejší a jiného typu než iradiace podráždění, popsaná Pavlovovou školou. Popsal podmínky vzniku a podal pokus o vysvětlení optického pohybového velikostního klamu, dosud v psychologické literatuře nepopsaného [„Zdánlivá změna velikosti (výšky) předmětů“, „Pohybový velikostní klam“]. Spolupracoval také na kolektivních vědeckých výzkumných pracích, a to společně s dr L. Monatovou, MUDr Jifim Pokorným a MUDr Slavojem Hontelou „Změny některých reakcí během menstruačního cyklu“. Nyní se zabývá otázkou zvláštností vytváření prvních slovních diferenciací u dětí.

Odborný asistent dr Boleslav Bárta (asistentem od 1. XI. 1952) provedl v r. 1951 a 1952 jako pomocná vědecká síla ústavu experimentální výzkum vlivu únavy na úmyslnou optickou pozornost u pracujícího zámečníka a kováře v průběhu ranní, odpolední a noční směny. K tomu účelu navrhl nové řešení přístroje s automatickou kontrolou chyb, který zkonstruoval Jaroslav Antl. Výsledky výzkumu zveřejnil z části v diplomové a disertační práci a z části v tisku. Jeden rok pracoval jako klinický psycholog ve státní psychiatrické léčebně v Kroměříži na otevřených i na uzavřených odděleních. Výsledky jeho práce v pracovní terapii byly oceněny ředitelstvem léčebny, zástupci ministerstva zdravotnictví a dalšími zdravotnickými odborníky. Podle jeho odborných návrhů a za jeho vedení bylo v léčebně zřízeno moderní spánkové oddělení (s podmíněně reflexním a hypnotickým navozováním spánku) pro neurofytiky, psychotiky a pro pacienty s interní diagnosou. Zdravotnickými odborníky i zástupci ministerstva zdravotnictví bylo toto oddělení uznáno za nejlepší v CSR v té době. Spolupracoval rovněž s porodním a chirurgickým oddělením kroměřížské nemocnice.

Na celostátním psychiatrickém sjezdu v září 1953 v Kroměříži přednesl původní referát „O metodice a technice léčby prací“, ve kterém kromě vymezení obou pojmů sdělil zkušenosti s terapeutickým užitím léčby prací a uvedl zásady, kterými se v léčebné praxi řídil.

Úzce spolupracuje s vedoucím katedry prof. dr V. Chmelařem a s Jaroslavem Antlem v práci na adaptaci ústavních laboratoří a při budování nových experimentálních zařízení. Tak na př. navrhl konstrukci a řídil stavbu tiché a odstíněné experimentální kabiny, spolupracuje s J. Antlem na postavení aparatury pro registraci psychogalvanického reflexu Veraguthova (na postavení aparatury pro registraci psychogalvanického reflexu Tarchanovova spolupracoval J. Antl s Milošem Jarošem, pomocnou vědeckou silou ústavu), na postavení chronometru, mikrofonového přístroje k asociativnímu experimentu, systému zapisovadel a na přípravě konstrukce některých jiných přístrojů a pomůcek.

Nyní experimentálně zkoumá vliv hypnotické sugesce na činnost II. signální soustavy v somnambulním stavu. Jinou experimentální práci zaměřuje k vypracovávání psychologických metod, které by sloužily k určení funkčního stavu mozkové kůry v průběhu některých onemocnění.

Aktivně se účastnil na vypracování popisu prací klinického psychologa a pod vedením vedoucího katedry V. Chmelaře vypracoval spolu s dr O. Kolářikovou popis práce psychologů pracujících v oboru nápravné pedagogické péče a návrh na organizaci práce těchto pracovníků. Vypracoval rovněž návrh popisu práce pro psychologa pracujícího v průmyslu.

Členové ústavu přispěli značně svými podněty disertantům a diplomantům jak ve volbě tematik, tak i v řešení zvolených problémů. V letech 1945—1954 bylo na filosofické fakultě schváleno 33 disertačních a 10 diplomových prací z oboru psychologie. V těchto pracích se řeší problémy citlivosti pro výšku tónů u dětí, struktury vůle, reprodukčního aktu, psychologické podstaty pohádky, zájmu studentů, emočních reakcí, orientačního smyslu, spontánní hry, psychologie výpovědi, pozornosti, dětských kreseb, dětského úsudku, kontaktu dětí ve skupině, typu návyků dětí, vytváření kolektivu, analýsy práce pracovníka v živočišné výrobě a zámečnicka, žárlivosti, strachu, typu vyšší nervové činnosti a jiné.

O vědecko-výzkumné práci psychologického ústavu byla uveřejněna zpráva v sovětském psychologickém časopise Voprosy psichologii (roč. I, 5, 1955).

Spolupráce členů katedry s jinými institucemi je rovněž značná. Katedra je v úzkém kontaktu s pražskou katedrou psychologie a katedrou pedagogiky a bratislavskou katedrou psychologie a pedagogiky.

Členové katedry v dřívějších letech věnovali mnoho času na vypracování nových speciálních přednášek pro odborné studium psychologie, které bylo realizováno u nás jako samostatný obor po prvé v dějinách našich vysokých škol.

Členové katedry psychologie-pedagogiky se vyrovnávají ve svých přednáškách a publikacích se základními theoretickými problémy v psychologii a s postupnou přestavbou psychologie. V tom jim velmi napomáhá soustavné studium marxismu-leninismu a sovětské vědy. Hledají nové metody k řešení psychologických problémů a jsou v úzkém kontaktu s praxí. Vedle pedagogické, badatelské, budovatelské, publikační, překladatelské, redakční, organizační a popularizační činnosti, jsou činní i veřejně. Vilém Chmelař je předsedou sekce pedagogiky a psychologie Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí v Brně a členem výboru téže společnosti: členy předsednictva sekce pedagogiky a psychologie jsou Stanislav Ryšánek a J. Sedlák. Vědecko-popularizační činnost katedry je rozsáhlá. Jen v r. 1955 přednesli členové katedry 62 vědecko-populárních a odborných přednášek.

Vilém Chmelař, Boleslav Bárta s kolektivem

Prof. dr. Mihalho Rostohar

Knižně:

Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti, Brno 1950, 256 str.

Studie a články:

Pojetí vývojové psychologie. Psychologie IX, 1946, str. 71—98.

Logický a psychologický postoj ve skladbě vět. Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi. Komenium, Brno 1948. Slovanský seminář Masarykovy university v Brně, str. 350—359. Skripta;

Psychologie sociální. Akademické přednášky pro Vysokou školu sociální (hektografované). Brno 1948, str. 96.

Psychopathologie. Akademické přednášky pro Vysokou školu sociální (hektografované). Brno 1948, str. 41.

Činnost redakční:

Hlavní redaktor časopisu *Psychologie* do r. 1948.

Profesor dr. Vilém Chmelař, člen korespondent ČSAV

Knižně:

Vnímání (s prof. Vl. Krutou), *Psychologie v našem denním životě*, Rozhlasová universita, Naše vojsko, Praha 1957, str. 26—46.

Studie a články:

Poznání zobrazených předmětů, Brno 1947, str. 70.

Utváření volních kresebných pohybů dítěte v raném věku, *Psychologie* 10, 1947, str. 1—11, 33—43, 117—128.

Poznání zobrazených předmětů. Ročenka pedagogické fakulty Masarykovy university v Brně, Brno 1948, str. 56—124.

Poznávání zobrazených předmětů. Komenský 73, 1948, str. 422—427.

Rostoharovo psychologické dílo. *Psychologie* 11, 1948—1949, str. 89—105.

Rychlost sukcesivního optického postřehu jednotlivých částí složitěho předmětu a jeho vjemová struktura. *Psychologie* 11, 1948—1949, str. 137—186.

Utváření volních kresebných pohybů dítěte v raném věku. *Psychologie* 11, 1948—1949, str. 31—41, 49—78.

Úkoly současné české psychologie. Marxisticko-leninskou ideovostí a stranickostí proti kosmopolitismu a objektivismu ve vědě. Sborník dokumentů I. ideologické konference vysokoškolských vědeckých pracovníků v Brně 27. února až 1. března 1952, str. 212—213.

Přičiny změny velikosti, tvaru a horizontálního směru negativního paobrazu předmětu. Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1953, roč. II, str. 141—160.

Příspěvek O. Chlupa k pedagogické psychologii. O. Chlup, Sborník prací věnovaný 80. narozeninám, SPN, Praha 1955, str. 167—175.

Jak myslí zvířata? Věda a život, č. 4, 1956, str. 182—183.

Vnímání (s prof. Vl. Krutou), Rozhlasová univerzita, Obrana lidu, čís. 244, 7. X. 1956 (4 norm. tisk. strany), čís. 250, 14. X. 1956 (4 norm. tisk. strany).

Potřeba urychlení základního psychologického výzkumu pro rozvoj pedagogiky. Diskusní příspěvek. Konference o současném stavu a úkolech naší pedagogické vědy konané ve dnech 23.—25. října 1956 v Praze, Praha 1957, 3 str.

Metoda výzkumu trvání aktivní akustické pozornosti. Československá psychologie, č. 1, Praha 1957, str. 61—65.

Trvání aktivní akustické pozornosti. Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, str. 1—61, V B 4.

Skripta:

Směry soudobé psychologie, Brno 1946, 47 str.

Úvod do psychologie. Ostrava 1946, 9 str.

Psychologie dospívání. Brno 1947, 50 str.

Přehled základních pojmů pedopsychologických. Psychologie předškolního věku. Brno 1948, 2 str.

Přehled základních pojmů pedopsychologických. Psychologie dítěte (Psychologie žáka národní školy — 1. stupeň). Brno 1948, 2 str.

Přehled základních pojmů pedopsychologických. Psychologie dospívající mládeže (Psychologie žáka školy II. stupně). Brno 1948, 2 str.

Přehled základních pojmů z psychologie. Pojmy obecné psychologie. Brno 1948, 2 str.

Psychotechnika. Brno 1948, 35 str.

Věda o práci. Brno 1948, 48 str.

Užitá psychologie. Brno 1948, 102 str.

Psychopathologie. Brno 1948, 38 str.

Česká psychologie. Brno 1948, 57 str.

Užitá psychologie. Brno 1949, 69 str.

Věda o práci, II. část. Problémy organizace, normalisace, racionalisace, mechanisace a produktivity práce. Brno 1949, 34 str.

Obecná psychologie. Brno 1949, 8 str.

Experimentální psychologie. Brno 1950, 18 str.

Obecná psychologie. Brno 1950, 41 str.

Učební texty z psychologie. Brno 1950, 41 str.

Experimentální psychologie. II. díl. Brno 1951, 15 str.

Psychologie práce. Brno 1951, 105 str.

Překlady:

Oborná spolupráce na překladu práce D. A. Birjukova „*Učení I. P. Pavlova o vzájemném působení 1. a 2. sig. s. ve světle prací J. V. Stalina o otázkách jazykovědy*“. Fiziol. ž. SSSR, 1951, č. 1, str. 6—19. Sov. v. — Ped.—Psych. 1, 1951, 5, str. 7—20. Účast na překladu knihy I. P. Pavlova „*Dvacetiletá zkušenost objektivního studia vyšší nervové činnosti (chování) zvířat*“. Praha 1953.

Referáty a recenze:

Bibliografie. Psychologie 9, 1944—1946, str. 126—128.

Dr. Curt Boenheim, *Introduction to Present Day Psychology* (Úvod do přítomné denní psychologie). Staples Press, New York, London 1946, 108 str., Psychologie 9, 1944—1946, str. 119—120.

Karel Černocký, *Duševní zdravotěda*, nákl. Jindřicha Těšky v Hranicích 1946, 64 str., Naše věda 24, 1946, str. 98.

L'Année Psychologique (1940—1941), Paris 1945. Presses Universitaires de France, 686 str., Psychologie 9, 1944—1946, str. 120—125.

Zdeněk Servít, *Cesta k záhadám lidského mozku*. Praha 1953, Sovětská věda — Pedagogika—Psychologie IV, č. 6, str. 746, Praha 1954.

I. P. Pavlov, *Dvacetiletá zkušenost objektivního studia vyšší nervové činnosti (chování) zvířat*. Sebrané spisy, SZN, Praha 1953, díl III, část 1 a 2, stran 268 a 304, Sovětská věda—Pedagogika—Psychologie V, č. 1, str. 101—107, Praha 1955.

Anton Jurovský, *Dieta a disciplína*, vydavatelstvo Slovenskej akademie vied, Bratislava 1955, Pedagogika, č. 2, Praha 1956, str. 253—256.

Anton Jurovský, *Dieta a disciplína*, Bratislava 1955, Věda a život, č. 4, 1956, str. 185—186.

Dr. Václav Přihoda, *Úvod do pedagogické psychologie*, Praha 1956, SPN, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, str. 135—137, B 4.

Zprávy:

Psychologie a pedagogika na filosofické fakultě v letech 1945—1957, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, str. 121—125, B 4.

Redakční činnost:

Člen redakce časopisu *Psychologie* od r. 1935 a hlavní její redaktor od poloviny r. 1949.

Člen hlavní redakce překladů *J. P. Pavlovových spisů* od r. 1951.

Člen redakce časopisu *Sovětská věda — Pedagogika—Psychologie* od r. 1952 do r. 1955.

Vedoucí redaktor časopisu *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university* od r. 1952.

Člen redakce časopisu *Pedagogika* od r. 1953.

Člen redakce časopisu *Věda a život* od r. 1956.

Člen redakce *Spisů filosofické fakulty v Brně* od r. 1952.

Člen redakce časopisu *Československá psychologie* od r. 1957.

Člen redakce *Sborníku psychologických prací*, Praha 1957, nákl. ČSAV.

Člen redakce publikace *Otakar Chlup*, *Sborník prací věnovaný 80. narozeninám*. Praha 1955.

Přispíval:

Do Československého rozhlasu v Brně a v Praze (17 přednášek, besed a volných tribun).

Zástupce docenta dr L. Kolářiková

Studie a články:

Za Janem Uhrem. Česká mysl XXXIX, 1945.

Výchova na mateřské škole v duchu nové psychologie. Ve sborníku: *Česká mateřská škola do nového údobí*, Brno 1946, str. 46—77.

K teorii vrstev. *Psychologie XII*, 1949, str. 120—136.

Aristotelova psychologie ve světle psychologie moderní. Brno 1946, str. 207. (Habilit. práce, nepublikováno.)

Vědecké dílo prof. V. Chmelaře. *Sborník prací FF MU III*, 1954, str. 9—29.

Osobnost posluchače filosofické fakulty. Brno 1957, str. 256. (Habilit. práce, nepublikováno.)

Dialektika charakteru. *Sborník prací FFBU*, B 4, 1957, str. 92—96.

Recenze:

F. Kratina: *Psychologie*. *Psychologie XII*, 1949, str. 46 a n.

F. Kratina: *Psychologie*. *Naše věda XXVI*, 1948—1949, str. 1—3.

V. Tardý: *Psychologie dítěte a dospívající mládeže*, *Pedagogika I*, 1956, str. 257—260.

N. D. Levitov: *Otázky psychologie charakteru*. *Sborník prací FF MU VI*, 1957.

V. Tardý: *Psychologie dítěte a dospívající mládeže*. *Sborník prací FF MU VI*, 1957.

Skripta:

Psychologie individuální. (Vysoká škola sociální v Brně, 1946, str. 61. Hektograficky rozmnoženo.)

Psychologie dospívající mládeže. (Vysoká škola sociální v Brně, 1947, str. 20. Hektograficky rozmnoženo.)

Redakční činnost:

Účast v redakčním kruhu časopisu *Psychologie*.

Účast v redakčním kruhu psychologické řady *Sborníku prací FFBU* v Brně.

Přispívala:

Do Československého rozhlasu v Brně (16 přednášek, besed a volných tribun).

Odborný asistent dr J. Sedlák

Samostatné studie:

Typické jevy v průběhu dětské spontánní hry. Disertační práce. Brno 1950, 90 a 216 str. Ormigováno.

Články:

Dynamická kladná iradiace a koncentrace podráždění v pozitivní fázi světelné zrakové stopy. *Sborník prací fil. fak. 3*, 1954, 2, 79—81.

K počátkům učení o signálních soustavách. *Věda a život*, 1956, 75, 90.

Zajímavý jev. *MF 12*, 1956, č. 18, 3. 20. 1. *Potvrzují... Tamtéž*, 27. 1.

Pohybový velkostný klam. *Prír. a společnost*, 1957.

Změny některých reakcí během menstruačního cyklu. (Společně s Pokorným, Hontelou, Monatovou.) *ZitGyn 79*, 1957, str. 902—909.

K otázce vývoje pojmu odvaha u 5–7letých dětí. Sborník prací fil. fak. 6, 1957, 4, str. 74–77, B 4.

Zdánlivá změna velikosti (výšky) předmětů. Čs. psychol. 1, 1957, 2, str. 144–147.

Referáty, bibliografické práce:

Sinkevič, Součinnost 1. a 2. signální soustavy při vypracování podm. útlumového podnětu a podm. odtlumení na týž podnět. Prakt. I. 33, 1953, 491–492.

Müller—Hegemann, Pavlovovo učení o 2. signální soustavě, jeho základ a význam pro Pavlovovo dílo. Psychol. čas. 2, 1954, 251.

Bogačenko, Vliv školního dne na podm. spoje signál. soustav a na jejich vzájemné vztahy. Kom. 78, 1954, 389–390.

Seredinová, Experimentálně klinický výzkum součinnosti sign. soustav při alkohol. deliriu. SV PPs 4, 1954, 252.

Seredinová, Porucha společné činnosti sign. soustav při chron. alkohol. halucinování. Prakt. I. 34, 1954, 408.

Spirin, Fantalová, Přístroj pro registraci pohybových reakcí. Lék. I. 9, 1954, 477–478.

Fufljginová, Vědecká konference o součinnosti prvej a druhej signál. sústavy. Bratisl. lek. I. 35, 1955, II, 692.

Shelochowzewa, Objektive Registrierung des Geburtsschmerzes, Berlin. Ref., krit., diskuse 1, 1955, 493–494.

Langová—Bělonogová, Metodika zaměřených slovních reakcí pro určování typologických zvládností... Vnitř. I. 1, 1955, 789–790.

Turová, Niektoré poruchy spoločnej činnosti 1. a 2. signálnej sústavy pri puerilnom syndróme. Bratisl. lek. I. 35, 1955, II, 440–441.

Arjamon, Věkavé zvládnosti dětí. SPN 1955, str. 190. Kom. 80, 1956, 632–633.

O typologických zvládnostech VNČ na základě experimentálních výzkumů zapojovací funkce a součinnosti 1. a 2. sign. soustavy dětí. Bogačenkova, Faddějevova. Lek. obzor 5, 1956, 240–241.

— Shelochowzewa, Klenizki. Prehľad postupov pri posudzovaní účinnosti rôznych prostriedkov a metod pre odstraňovanie bolesti pri porode. Veb. Verlag, Berlin. Rok neudany. Bratisl. lek. I. 36, 1956, II, 182.

Súčinnosť signálnych sústav a zapojovacia činnosť pri schizofrénii. Dobržanskaja. Lek. obzor 5, 1956, 240.

Vinogradov, Rejser, Pokus o exper. výskum vzájomného pôsobenia sign. sústav v závislosti od klin. priebehu choroby. Bratisl. lek. I., 1956, 311.

Návštěva maďarského vědce v Brně (s Chmelařem). Informace ČTK 15. 12. 1955, 35–36.

Rubinštejn, Pokus o výzkum v psychologii práce, SPFFBU, B 4, 1957, str. 141.

V denním tisku uveřejnil celkem 12 populárně vědeckých referátů z oboru psychologie (Práce: O bezbolestném porodu, 9. 11. 1955, Nové poznatky v psychologii práce, 13. 11. 1955, Návštěva z Maďarska, 16. 12. 1955 Škola pro rodiče, 14. 4. 1956, O výchově dětí v rodině, 14. 4. 1956, O tvorbě charakteru, 19. 4. 1956, Pomoc odborů ve výchově dětí, 26. 5. 1956, Berlínský psycholog v Brně, 27. 6. 1956. — Mladá fronta: Ocenění brněnských vědců-psychologů, 16. 12. 1955, První studentská vědecká konference filosofů, 17. 2. 1956, Významná návštěva z Berlína, 27. 6. 1956. — Svobodné slovo: O výchově dětí v rodině, 19. 4. 1956, Německý vědec v Brně, 27. 6. 1956.)

Rejstřík jmenný a věcný XI. roč. (1948–1949) časopisu Psychologie. Psychologie 11, 1948–1949, I–XIV.

Bibliografie prací akademika O. Chlupa (kolektiv). Sborník prací k 80. narozeninám. SPN 1955, 249–272.

Pavlovský rejstřík (s Monatovou). Sborník prací fil. fak. 1954, 149–166.

Soupis prací prof. V. Chmelaře (1913–1953). Tamtéž, str. 30–38.

Překlady:

Publikoval celkem 7 překladů z ruského jazyka:

I. P. Pavlov, Sebrané spisy III/1 a 2, kap. 20, 40, 41 (str. 162–171, 41–48, 49–54), SZN, Praha 1953.

Lurija (z Vopr. psychologii), SV PPs 5, 1955, 660–673.

Bogačenkova, Faddějevova (z ŽVND), SV PPs 5, 1955, 140–153.

Zemcovová (z Vopr. ps. 1955), SV PPs 5, 1955, 688–695.

Žujkov (z Vopr. psychologii 1955), SV PPs 5, 1955, 636–645.

Zprávy:

Publikoval osm krátkých novinářských zpráv (Lidové noviny 3. 2. 1952, Práce 11. 4., 9. 11., 15. 11., 13. 12. 1956, 29. 8. 1957, Svob. slovo 28. 8. 1957, Rudé právo 13. 12. 1956) a celkem 31 anotací v Přehledu světové zdravot. liter. 4, 1957.

Odborný asistent dr Boleslav Bárta

Studie a články:

Vliv únavy na úmyslnou optickou pozornost u ručně pracujících kovodělníků. Diplomová práce; jen zčásti publikována theoretická část.

Vliv únavy vzniklé při práci kováře na úmyslnou optickou pozornost. Disertační práce. Výsledky výzkumné části publikovány pod tímto názvem ve Sborníku prací filosofické fakulty, roč. III, řada filosof. B, č. 2, 86—89, 1954.

Příspěvek k teorii pozornosti. Výňatek z diplomové práce. Sborník prací filosofické fakulty, roč. VI, řada filosof. B, č. 4, r. 1957.

Několik poznámek k předmětu psychologie v teorii. Sborník prací filosofické fakulty, roč. VI, řada filosof. B, č. 4, 1957.

Ještě několik poznámek k možnostem psychologické práce v oblasti výchovné a průmyslové praxe. Zasláno do tisku, 11 strojových stran.

Úkoly psychologické vědy v praxi socialistické výstavby. Tvorba — v tisku, 20 strojových stran.

Recenze a referáty:

Šachnovič A. R. a Šachnovič V. R.: *Sledování podmíněných zornicových reflexů u člověka bez jejich předchozího vypracování* (spolu s D. Bártovou); Sovětská věda — Pedagogika—Psychologie, 617—621, č. 5, roč. 4, 1954.

Ladygina: *Péče o rozvoj řeči dítěte v jeslích* (spolu s D. Bártovou), Sovětská věda — Pedagogika—Psychologie, 111—113, č. 1, roč. 5, 1955.

Překlady:

VI., XVII. a XXIV. kapitola Pavlovovy „Dvacetileté zkušenosti“ (spolu s Romportlem) a účast na korekturách dalších kapitol.

Gurevič, Rozanovová: *O závislosti latentní periody reakce na síle zvukových podnětů* (spolu s D. Bártovou), Sovětská věda — Pedagogika—Psychologie, 673—681, č. 6, roč. 5, 1955.

Milerjan: *Elektrická aktivita mozkové kůry při akustické pozornosti* (spolu s D. Bártovou), Sovětská věda Pedagogika—Psychologie, 681—688, č. 6, roč. 5, 1955.

Účast na překladu Vojtonisovy knihy „Předistorija intelekta“ (uloženo v univerzitní knihovně).

Aktuální problémy fyziologie a psychologie práce a lékařské psychologie (zpráva o rozšířeném zasedání vědecké rady ministerstva zdravotnictví a usnesení tohoto zasedání); Československá psychiatrie, 74—77, č. 2, roč. LIII, 1957.

Zprávy: Psychologie a pedagogika na filosofické fakultě v letech 1945—1957, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, Brno 1957, str. 121—125, B 4.

II.

Pedagogika

Po otevření vysokých škol v roce 1945 začal ihned rozvíjet svou činnost také pedagogický seminář. Na fakultu se již nevrátil profesor pedagogiky Dr Jan Uher, který položil život za vlast 27. X. 1942 v Berlíně a asistent Dr Bruno Zwicker, který se stal obětí fašistické zvlé v koncentračním táboře v r. 1942.

Pedagogický seminář vedl opět, jako v době první republiky, prof. Dr Otakar Chlup. Přednášky a seminární cvičení konal spolu s doc. Dr Josefem Dvořáčkem; asistentem byl Dr Jaromír Kopecký, který později přešel do Prahy. V zim. sem. 1946—1947 začal přednášet pedagogiku také nově habilitovaný soukr. doc. Dr Jan Vaněk, který byl později pověřen přednáškami na pedagogické fakultě brněnské university a na nově budované Palackého universitě v Olomouci. Vedením semináře byl pověřen doc. Dr J. Dvořáček, protože prof. Dr O. Chlup byl jmenován řádným profesorem pedagogické fakulty Karlovy university v Praze (1. IV. 1948).

Po neočekávaném úmrtí doc. Dr J. Dvořáčka (13. XI. 1948) a po odchodu výše jmenovaných pracovníků byl i nadále pověřen přednáškami na naší fakultě prof. Dr O. Chlup, a to až do r. 1954.

Pedagogický seminář byl pověřen také přednáškami vysokoškolské pedagogiky. Tyto přednášky konali prof. Dr V. Chmelař a doc. Dr L. Kolářková spolu s prof. Dr Gallou a prof. Dr B. S. Urbanem z Karlovy university. Pedagogiku pro posluchače učitelské větve (později t. zv. pedagogické specialisace) na filosofické fakultě a přírodovědecké fa-